

УДК 811.111'42

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2691/2019-80-7>

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАПИТАНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ЮРИДИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Жигadlo Олена Юрiївна,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземних мов
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
olena.zhygadlo@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1605-7242

Мета. У дослідженні проаналізовано запитання, які юристи використовують під час прямих та перехресних допитів свідків у суді з метою визначення специфіки їхнього функціонування. Стаття зосереджена на концептуалізації різних типів питань та їхніх функціях в англійському юридичному дискурсі. Розглянуто визначення, види та функції питань у світлі сучасної логіки, семантики та прагматики.

Методи. Мета дослідження була досягнута за допомогою таких наукових методів: лінгвістичне спостереження й аналіз, метод конверсаційного аналізу, метод критичного аналізу дискурсу.

Результати. Автор статті виділяє п'ять функцій запитань, які є характерними для англійського юридичного дискурсу: введення нових фактів, перевірка отриманої від свідка інформації, дискредитація свідка, імпліцитна репрезентація точки зору автора запитання, здійснення сугестивного впливу на свідка й суд. У статті також розглянуто техніки постановки навідних запитань, що використовуються під час перехресного допиту.

Встановлено, що поряд із когнітивною функцією, яка передбачає отримання нової інформації, у юридичному дискурсі питання виконують низку конкретних функцій, включаючи введення нової інформації, перевірку певного факту, перевірку правдивості свідка, приховане вираження ставлення адвоката до ситуації та впливу на свідків та суд як засіб навіювання. У статті проаналізовано деякі методи допиту для перехресного допиту свідка та їхні мовні виявлення. Автор стверджує, що деякі конкретні типи питань, такі як альтернативні питання, розділові питання, заперечні питання та запитання з просодичною реалізацією, можна назвати провідними. В основному вони використовуються під час перехресного допиту свідка. І навпаки, використання відкритих та закритих питань є більш характерним для первісного допиту.

Висновки. Дослідження підкреслює той факт, що освоєння техніки постановки навідних питань, які, як правило, поставлені експромтом під час перехресного допиту, є для юриста безцінним. Зроблено висновок, що типи питань, які використовує адвокат у суді, а також методи допиту визначаються типом допиту, а саме первісним або перехресним допитом. Це може бути пояснено метою допиту, причинами ефективності та специфікою законодавства, що передбачає використання певних типів питань під час первісного допиту.

Ключові слова: інтерогативні техніки, юридична аргументація, судовий дискурс, питально-відповідний комплекс, сугестивний вплив.

SPECIFIC FEATURES OF FUNCTIONING OF QUESTIONS IN ENGLISH LEGAL DISCOURSE

Zhyhadlo Olena Yuriivna,
Candidate of Philological Sciences,
Lecturer of Foreign Languages Department
of the Law Faculty
of Taras Shevchenko National University of Kyiv
olena.zhygadlo@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1605-7242

Purpose. The article focuses on different types of questions and their functions in English legal discourse. The definition and types of questions in the light of contemporary logic, semantics and pragmatics have been reviewed.

Methods. The following research methods have been employed in the paper: linguistic observation and analysis, conversational analysis, critical discourse analysis.

Results. It has been established that alongside with the cognitive function which implies receiving new information, in legal discourse questions seem to perform a variety of specific functions including introduction of new information, verification of a given fact, checking credibility of a witness, implicit expression of a lawyer's attitude to the situation and influencing witnesses and the court as a means of suggestiveness. Some interrogation techniques for cross-examining a witness and their linguistic manifestations have been analyzed in the paper. The author maintains that some specific types of questions, such as alternative questions, tag questions, negative questions and questions with prosodic realization, may be called leading questions. They are mainly used when cross-examining a witness. By contrast, the use of open and closed questions is more characteristic of direct examination.

Conclusions. The research highlights the fact that mastering the technique of making leading questions which are typically posed impromptu during cross-examination appears to be invaluable for a lawyer. It has been concluded that types of questions used by a lawyer in court as well as interrogation techniques are determined by the type of examination, namely direct or cross-examination. It may be accounted for by the purpose of examination, reasons of effectiveness and specifics of legislation, which proscribes the use of certain types of questions during direct examination.

Key words: interrogation techniques, legal argumentation, judicial discourse, suggestiveness, linguistic means.

1. Вступ

Сутність спілкування полягає в обміні інформацією. Для отримання інформації використовують запитання, від способу постановки яких залежить якість одержаної відповіді. Уміння ставити правильні запитання є запорукою ефективної комунікації в цілому та є необхідним інструментом професійної діяльності. Оскільки юристам доводиться приймати рішення, ґрунтуючись на отриманій від співрозмовника інформації, а також у зв'язку з більш широким застосуванням елементів змагальності у суді володіння інтерогативною технікою є вкрай необхідним для представників цієї професії. Отже, важливість дослідження функцій, які запитання виконують у юридичному дискурсі, з метою більш детального вивчення аргументативних властивостей останнього зумовлює актуальність цього дослідження.

2. Аналіз останніх досліджень

Комунікативний потенціал інтерогативних конструкцій вивчається в рамках теорії аргументації як особливість юридичної аргументації, дослідженню якої присвячені праці вітчизняних та закордонних вчених-мовознавців, логіків та теоретиків права, зокрема Н. Коваль (мовні та прагмакомунікативні особливості), В. Жеребкіна, В. Титова, О. Юркевича (особливості інтерогативної логіки в юридичному дискурсі), П. Рабіновича (правові аспекти юридичної аргументації), Х. Перельмана, А. Кройс-Лінднер (A. Krois-Lindner) (риторична ефективність аргументу як засобу психологічного впливу). На важливу роль володіння майстерністю постановки запитань для юриста задля реалізації принципу змагальності вказують І. Голубинський, К. Метилер та інші дослідники.

Мета статті – визначити специфіку функціонування різних видів запитань в англомовному юридичному дискурсі. Завданням дослідження є аналіз особливостей функціонування запитань, які використовують юристи під час прямого та перехресного допиту свідків у суді.

3. Виклад основного матеріалу дослідження

Запитання визначають як «висловлення, яке має на меті усунути неповноту або невизначеність вихідного знання щодо якогось предмета думки» (Юркевич, 2015: 159). Іншими словами, запитання є вимогою або проханням уточнити, доповнити або формалізувати наявну інформацію задля ліквідації невизначеності певної ситуації. Дослідники наводять різноманітні класифікації запитань залежно від певних класифікаційних ознак. У сучасній еротетиці, або логіці запитань (від грецьк. *erotherme* – запитання), розрізняють запитання за метою пізнання (основні, неосновні), за ступенем виразності (явні й приховані), за способом запитування (уточнюючі й доповнюючі), за кількістю можливих відповідей (відкриті й закриті), за структурою (прості й складні), за правильністю постановки (логічно коректні й логічно некоректні) (Бабаєв). За семантичним критерієм запитання поділяють на категоричні, модальні, екзистенціальні та реляційні. Із прагматичної точки зору питання можна поділити на такі, що узагальнюють, конкретизують, нагадують, уточнюють, поглиблюють (тунельні запитання), скеровують. У логічній літературі описані такі специфічні види запитань, як риторичні запитання, які лише формально схожі на запитання, але насправді є твердженнями, що не потребують відповіді, та дослідницькі запитання, які мають ранг проблем.

Кожен із видів запитань має власну функцію і практичну мету. Явні запитання, що сформульовані в мовній формі із зазначенням усіх передумов та виконанням основних вимог до запитання, використовують, щоб дізнатися щось конкретне. Приховані запитання, виражені лише своїми передумовами, спонукатимуть слухача до осмислення цих передумов та провокуватимуть власні запитання. Мета уточнюючих запитань, або «чи-запитань», полягає у виявленні істинності судження шляхом вибору з кількох альтернатив. Іншою корисною функцією таких запитань є те, що вони допомагають конкретизувати зміст нечітко сформульованої думки шляхом її перефразування. До складу запитань-доповнень входять такі питальні слова: *хто?*, *який?*, *коли?*, *як?*, *що?* та інші. Отже, якщо виникає потреба в додатковій інформації, саме такі запитання є доречними. Відкриті запитання передбачають необмежену кількість відповідей і дозволяють у вільній формі надати інформацію, якнайкраще демонструючи свої знання та розкриваючи свій інтелектуальний потенціал. Проте закриті запитання регламентують відповідь, певним чином обмежують її обсяг, чітко вказуючи на категорію, до якої вона має належати. Цей вид є доречним, якщо необхідно перевірити конкретні знання, отримати максимально інформативну відповідь.

Будучи вкрай важливими для професійної діяльності юриста, запитання виконують низку функцій, окрім пізнавальної, яка передбачає отримання нової інформації. Ми вважаємо, що під час прямого або перехресного допиту в суді юрист за допомогою запитання може:

- 1) представити певну інформацію;
- 2) перевірити відомі йому факти;
- 3) визначити істинність отриманої інформації;
- 4) виразити власне ставлення до ситуації;
- 5) здійснювати вплив як на допитуваного, так і на суд.

Для прямого допиту більш характерні відкриті запитання, що надають свободу подання інформації, дозволяють викрити нові факти та створюють ефект правдоподібності в показаннях допитуваного. Також доречним є застосування уточнюючих запитань, що дозволяють «розгорнути» вже відомий факт, виявити нові деталі.

Mr. Darden: Did anything unusual happen that night in the Red Onion?

Ms. Brown: Yes.

Mr. Darden: What was that?

Ms. Brown: Well, we all started – well, we were all drinking and goofing around and being loud and dancing and having a great time. And then at one point, O.J. grabbed Nicole's crotch and said, "This is where babies come from and this belongs to me".

У наведеному прикладі, щоб свідок знов пережив ситуацію, пригадав якомога більше важливих фактів, прокурор використовує так звані «тунельні, або скеровуючі запитання». Техніка «тунельної лійки» (funneling) (Садоха) полягає в тому, що спочатку завжди ставиться закрите запитання, але в залежності від наданої відповіді фахівець використовує послідовність відкритих запитань, усе глибше занурюючись у деталі. Однак ця техніка може застосовуватись і на перехресному допиті по відношенню до свідка протилежної сторони з метою вказати на неточності, виявити суперечності в показаннях та дискредитувати допитуваного в очах судді.

Ms. Clark: Do you recall exactly how long you've been here today?

Ms. Pilnak: Umm, I arrived about 10:15, 10:30.

Ms. Clark: And you are wearing two watches?

Ms. Pilnak: Well, my first watch wasn't working real well. So I just wanted to make sure with time.

Ms. Clark: So was it 10:15 or was it 10:30?

Ms. Pilnak: I didn't look at what time I arrived today. I'm a stickler with time when I remember things, when I look at a clock and say it's 10:18, and then it's very easy because I have a routine in my life. So I can very easily calculate how long things take.

Ms. Clark: Was it not a big event for you to come to court today?

Ms. Pilnak: I wasn't looking forward to it ...

Щодо альтернативних запитань, які обмежують відповідь вибором між двома запропонованими варіантами, то на їхнє використання під час прямого допиту можуть накладатися певні обмеження, оскільки судді зазвичай кваліфікують їх як навідні, адже використання останніх під час прямого допиту заборонено законодавством деяких країн.

Проте навідні запитання, тобто запитання, які містять відповідь, частину відповіді або підказку до неї, є цілком прийнятними, навіть бажаними під час перехресного допиту, метою якого є перевірка достовірності показань свідка, їхнє доповнення.

Mr. Kelberg: And doctor, you said in response to Mr. Shapiro's question that a knife could give the appearance of a cut that you believe was due to glass; is that correct?

Dr. Huizenga: I think there are certain glass cuts that can mimic knife cuts.

Mr. Kelberg: And there are knife cuts that can mimic glass cuts, right?

Dr. Huizenga: I think with a knife, if you're a surgeon, you can mimic a lot of things.

Використовуючи навідні запитання, прокурор намагається керувати свідком захисту, прагне схилити його до своєї точки зору, свого бачення ситуації.

За формою навідні запитання зазвичай закриті, тобто такі, що вимагають відповідь «так» чи «ні», оскільки їх використовують задля виявлення інформації, важливої для сторони, що проводить допит. Оскільки перехресний допит вважається «потужним засобом дискредитації свідка, що може підірвати позицію протилежної сторони» (Голубинський, 2014: 215), володіння майстерністю постановки навідних запитань, які неможливо спланувати заздалегідь та доводиться формулювати експромтом під час допиту, є вкрай важливим для юриста.

Існує кілька технік формулювання навідних запитань. Садоха О. (Садоха) вказує на такі: 1) в запитання закладено очікування щодо певної відповіді: *Mr. Kelberg: Now, if a person had an influenza and develops a fever, you would expect to see chills initially as the fever escalates, right;* 2) у формулюванні запитання міститься особиста точка зору, напр.:

Mr. Kelberg: And would it be correct, doctor, that the more vigorous the physical activity, the more sweating one might expect?

Dr. Huizenga: Given the humidity, given the patient's level of hydration, I think that that is generally a pretty reasonable assumption.

3) запитання сформульоване таким чином, щоб легше було дати відповідь «так»: *Mr. Kelberg: Doctor, do you consider yourself to be an advocate for Mr. Simpson?*

На думку деяких дослідників (Метилер), навідні запитання реалізуються здебільшого у формі альтернативних, негативних, просодичних і роздільних запитань.

Альтернативне запитання пропонує вибір між двома опціями: *Mr. Cochran: Does your memory fade with time, Miss Pilnak, or get sharper?* Насправді складається лише ілюзія вибору, оскільки справжньою метою того, хто запитує, є обмежити вибір опитуваного.

Негативні запитання можуть виражати подив запитуючого відносно щойно отриманої інформації: *Ms. Clark: So you can't be precise about that time?*

Просодичні запитання є твердженнями за граматичною формою, в яких натяк на запитання виражено інтонаційно або які сприймаються як запитання лише під впливом контексту: *Ms. Clark: Your memory was better seven months later; is that right, ma'am?* Використовуючи таке запитання, юрист прагне донести до суду, що він вірить в істинність повідомлення, сформульованого в запитанні, що дозволяє запитуючому приховано виразити своє ставлення до інформації.

Роздільні запитання (tag questions) спонукають співрозмовника до очікуваної відповіді: *Ms. Clark: Right. It was a shocking event, correct?*

Слід зазначити, що законодавство деяких країн, зокрема України, дозволяє застосування негативних, просодичних і роздільних запитань лише під час перехресного допиту, оскільки за допомогою таких запитань юрист може організувати факти та контролювати показання свідків. Запитання цих типів здатні створювати ефект

навіювання, оскільки вони сприяють непрямому вираженню ставлення мовця до повідомлення, вираженого в запитанні, маніпулюванню свідком через висловлення очікування щодо потенційної відповіді. Ці запитання також дозволяють юристу певною мірою впливати на суддів, імпліцитно виражаючи віру першого у правдивість змісту запитання або виявляючи нещирість свідка.

4. Висновки

Отже, запитання й відповідь становлять єдиний інтерогативний комплекс, кожен із елементів якого доповнює та розвиває один одного, створюючи ефективну комунікацію та реалізуючи певну мету. Окрім загальноповідомої пізнавальної функції, в юридичному дискурсі запитання можуть виконувати цілу низку функцій. Юристи застосовують їх для того, щоб викривати нові факти, перевірити отриману від свідка інформацію, підтвердити правдивість свідчення або дискредитувати свідка, імпліцитно репрезентувати точку зору автора запитання, здійснити сугестивний вплив на свідка й суд. Ці функції найбільш ефективно реалізуються за допомогою відкритих та уточнюючих запитань під час прямого допиту свідка й альтернативних, негативних, просодичних та роздільних запитань під час перехресного допиту. Перспективу подальших розвідок убачаємо в дослідженні прагматичних особливостей запитань та відповідей як елементів комунікативної ситуації змагального судового процесу.

Література:

1. Бабаєв В.М. Логіка запитань і відповідей. URL : http://eprints.kname.edu.ua/3022/12/Розділ_9.doc (дата звернення: 17.10.2019).
2. Голубинський І.Л. Перехресний допит як реалізація принципу змагальності у кримінальному процесі. *Право і суспільство*. 2014. № 5. С. 215.
3. Коваль Н.Є. Мовні засоби аргументації в юридичному дискурсі (на матеріалі англомовних законодавчих та судових документів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2007. 22 с.
4. Метилер К. Креативне інтерв'ювання. Введення в одержання інформації через постановку питань. URL : http://pidruchniki.com/1506091359533/pravo/vidi_zapitan (дата звернення: 17.10.2019).
5. Садоха О. А ти вмієш ставити запитання? Мистецтво здобувати потрібну інформацію. URL : <http://rok.in.ua/bloh/72-a-ty-vmiiesh-stavyty-zapytannia-mystetstvo-zdobuvaty-potribnu-informatsiiu> (дата звернення: 17.10.2019).
6. Юркевич О.М., Титов В.Д., Куцепал С.В. та ін. Юридична аргументація. Логічні дослідження : монографія. Харків : Право, 2015. С. 159.
7. Krois-Lindner A. *International Legal English*. Cambridge University Press, 2007. 320 p.

References:

1. Babaiev V. M. *Lohika zapytan i vidpovidei*. [The logic of questions and answers]. Retrieved from: http://eprints.kname.edu.ua/3022/12/Розділ_9.doc [in Ukrainian].
2. Holubynskiy I. L. (2014). Perekhresnyi dopyt yak realizatsya pryntsyphu zmahalnosty u krymynalnomu protsesi. [Cross-examination as a means of realization of the principle of competition in criminal procedure]. *Pravo i suspilstvo*, 5, 215 [in Ukrainian].
3. Koval N. Y. (2007). *Movni zasoby arhumentatsii v yurydychnomu dyskursi (na materialy anhlomovnykh zakonodavchykh ta sudovykh dokumentiv): avtoref. dis. ... kand. filol. nauk*. [Linguistic means of argumentation in legal discourse (based on the English-language legislative and judicial documents): manuscript]. Odesa [in Ukrainian].
4. Metyler K. *Kreatyvne interv'iuвання. Vvedennia v oderzhannia informatsii cherez postanovku pytan*. [Creative interviewing. Introduction to information acquisition through posing questions]. Retrieved from: http://pidruchniki.com/1506091359533/pravo/vidi_zapitan [in Ukrainian].
5. Sadokha O. *A ty vmiiesh stavyty zapytannia? Mystetstvo zdobuvaty potribnu informatsiiu*. [Can you make questions? The art of acquiring necessary information]. Retrieved from: <http://rok.in.ua/bloh/72-a-ty-vmiiesh-stavyty-zapytannia-mystetstvo-zdobuvaty-potribnu-informatsiiu> [in Ukrainian].
6. Yurkevych O. M., Tytov V. D., Kutsepal S. V. ta in. (2015). *Yurydychna arhumentatsiia. Lohichni doslidzhennia: tomohrafiia*. [Legal argumentation. Logical research: monography]. Kharkiv: Pravo, 159 [in Ukrainian].
7. Krois-Lindner A. (2007). *International Legal English*. Cambridge University Press.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2019.
The article was received 17 October 2019